

Àfrica, Universitat Politècnica de Catalunya i cooperació al desenvolupament: 15 anys d'història, 15 anys d'aprenentatge

Daniel López, Xavier Ortega, Agustí Pérez-Foguet, Eva Vendrell
Centre de Cooperació per al Desenvolupament - UPC
Campus Nord UPC – Mòdul A4
Jordi Girona, 4 – 08034 Barcelona
Telèfon: 93 401 59 61
www.upc.edu/ccd

daniel.lopez-codina@upc.edu, xavi.ortega@upc.edu, agusti.perez@upc.edu, eva.vendrell@upc.edu

El Centre de Cooperació per al Desenvolupament (CCD) es va crear l'any 1992 a iniciativa del Consell Social de la UPC, amb la vocació d'esdevenir una petita peça d'un motor de canvi social. D'una banda, la cooperació universitària per al desenvolupament (CUD) pretén generar un impacte favorable als països del Sud, donant suport a processos i dinàmiques de desenvolupament humà i, de d'altra, incidir en la formació de l'estudiantat i del personal de la UPC.

En aquest document es pretén revisar una part del treball realitzat pel (CCD). En concret, s'analitzen les accions desenvolupades a l'Àfrica que, si bé comencen a integrar un bagatge considerable, encara tenen un pes menor en el conjunt d'iniciatives de cooperació impulsades des del CCD. L'Àfrica és un immens continent, ric en història, cultures i recursos i és, alhora, el continent oblidat en molts entorns, un continent inexistent des de moltes perspectives. L'Àfrica, el continent que ens és més proper, és plena de pobles que viuen en la pobresa i en l'extrema pobresa¹. Tot i l'escassa tradició de cooperació amb aquesta regió, cal que la nostra activitat a l'Àfrica creixi progressivament en quantitat i qualitat. Presentem conclusions sobre el nostre treball a l'Àfrica, i conclusions generals sobre el treball en CUD.

Anàlisi: accions i recursos econòmics

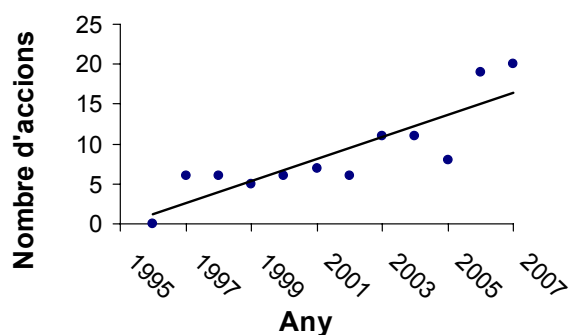

Fig 1: Nombre d'accions realitzades per membres de la UPC a l'Àfrica

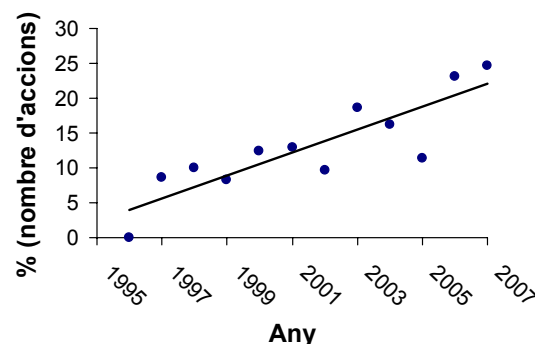

Fig 2: Percentatge d'accions realitzades a l'Àfrica respecte el total d'accions realitzades per membres de la UPC

El nombre d'accions desenvolupades a l'Àfrica ha crescut de forma important. Les accions a l'Àfrica van començar el 1997, n'hi va haver 6, i el 2007 ja en són 20. El creixement és degut, en part, a l'increment general en el nombre d'accions realitzades pel CCD però, també, al major pes relatiu de la cooperació amb el continent africà, tant pel que fa al volum d'iniciatives com pel que respecta als recursos emprats. Aquesta evolució és una mostra de la maduresa de l'activitat de cooperació de la comunitat universitària.

¹ Nombre de països on més del 20% de la població viu amb menys de 1 dòlar al dia: Àfrica: 26; Món: 37; i on més del 50% viu amb menys de 1 dòlar al dia: Àfrica: 14; Món: 15 (fora d'Àfrica, únicament Haití). Font: Banc Mundial

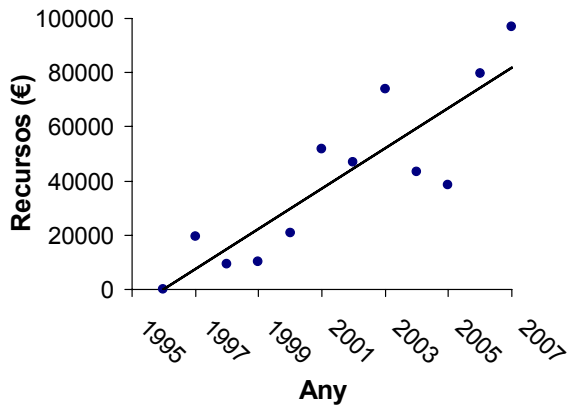

Fig 3: Recursos destinats a les accions realitzades al continent africà.

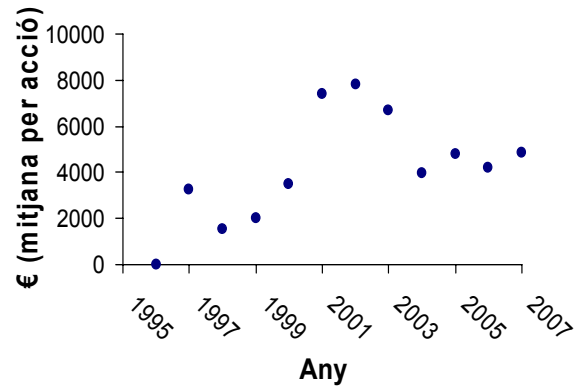

Fig 4: Mitjana anual dels ajuts concedits als projectes realitzats a l'Àfrica

El major volum de recursos dedicats també respon, d'una banda, a l'increment dels recursos vinculats a la campanya del 0,7% i destinats per la UPC a les activitats de cooperació per al desenvolupament i, de l'altra, reflecteix igualment l'augment de l'activitat a l'Àfrica. Dels 19.000 € que s'hi van destinar el 1997 s'ha passat als gairebé 100.000 € l'any 2007, que suposa el 26% dels recursos totals destinats a cooperació per al desenvolupament. L'any 2007, l'import mitjà dels ajuts concedits per la Universitat per a cada proposta que es realitza a l'Àfrica és de 4.850 €, que bàsicament permet finançar la mobilitat, les assegurances i una petita part d'altres despeses. Les activitats majoritàriament es desenvolupen en col·laboració amb ONG.

Anàlisi: recursos humans i tipus d'activitats

La CUD no es pot avaluar tenint en compte únicament els recursos econòmics que s'hi dediquen. Una primera anàlisi s'ha de realitzar a través dels recursos humans implicats i de la seva activitat.

- 1) El nombre de personal docent i investigador compromès, les publicacions, la participació en congressos, el nombre de tesis doctorals en l'àmbit de tecnologia per al desenvolupament humà (TDH).
- 2) Les activitats de transferència de tecnologia realitzades en el marc dels projectes
- 3) El nombre d'estudiants i de PAS que participen en les activitats de cooperació, la durada del seu treball als països del Sud, la realització de Projectes i Treballs Final de Carrera.

Ressenyem breument alguns apunts bàsics relatives a les activitats que es realitzaran a l'Àfrica durant el 2007, amb el suport del CCD:

- Durant el 2007 s'hi desplaçaran 20 docents i investigadors, i 61 estudiants. És una xifra important de persones, però realment modesta si pensem que estem en una universitat amb milers de professors i desenes de milers d'estudiants.
- L'activitat de transferència de tecnologia és un punt fort de les activitats de la comunitat universitària en un ampli ventall d'àmbits tecnològics (Tecnologies de la Informació i les Comunicacions, serveis urbans, aigua, agricultura, energia...)
- Es realitzen regularment diversos Projectes i Treballs finals de carrera.
- L'activitat de recerca encara és poc significativa, tot i que existeixen alguns grups que estan començant a treballar-hi de forma rigorosa.
- Se'n deriva un extens treball de sensibilització i formació, bàsicament protagonitzat per l'estudiantat.

Globalment el treball és de qualitat però, malgrat ser una de les universitats de l'Estat amb més activitat de cooperació per al desenvolupament, és obvi que el potencial d'intervenció és molt més gran.

Alguns exemples de treball en la convocatòria de 2007

Exemple d'acció de cooperació universitària: “Suport a la docència a l'École Supérieure d'Informatique (ESI) de la Université Polytechnique de Bobo-Dioulasso, a Burkina Faso”. Els objectius bàsic d'aquesta iniciativa és donar suport a l'activitat docent a l'ESI: impartir cursos per als quals no tenen personal adequat, formar professorat local i dotar-los d'infraestructures, tant a nivell de maquinari com de programari, per a l'administració dels sistemes i per millorar les possibilitats formatives dels estudiants.

Exemple de diagnòstic: “Identificació d'un pla de treball per a la millora de l'aprofitament de les infraestructures de rec a la regió de l'Haute Casamance, Senegal”. Aquesta activitat és la resposta inicial a la proposta d'una associació d'immigrants senegalesos que realitzen projectes de codesenvolupament, amb l'ajuda del Fons Català de Cooperació al Desenvolupament. Es desplaçarà a la zona un enginyer agrònom per elaborar un pla de treball per a millorar l'ús de les infraestructures de rec i la seva gestió i l'organització del usuari. Ha de ser l'inici d'un treball de diversos anys de durada on serà imprescindible la participació d'estudiants.

Exemple d'acció amb aportacions tecnològiques rellevants: “Instal·lació d'una xarxa d'ordinadors per a la formació interna a l'Hospital Universitari de l'Escola de Medecina de la Universitat de Gàmbia”. S'hi desplaçaran tres estudiants que tenen previst fer el seu Treball Final de Carrera i les activitats que hi realitzaran inclouen la instal·lació de nous ordinadors, procedents de renovacions a la UPC, la creació d'una xarxa local entre tots els equips, la formació de personal per al manteniment de la xarxa i els equips, així com dels metges en activitats d'ofimàtica avançada. Es realitzarà també un estudi de viabilitat i recollida d'informació per a la instal·lació de la plataforma Moodle i el desenvolupament de nous mòduls formatius que s'adaptin a les necessitats dels usuaris i a l'entorn.

Exemple d'acció de transferència de tecnologia i recerca aplicada: “Recolzament tècnic a la implementació de programes hidrosanitaris d'Enginyeria sense Fronteres – Associació per al Desenvolupament a Tanzània”. Els objectius d'aquesta acció són donar suport tecnològic per a la implementació i seguiment de dos programes de la Unió Europea impulsats conjuntament amb els governs locals de dos districtes de Tanzània; així com participar en la elaboració de nous instruments i indicadors per a la planificació i rendició de comptes de les instàncies vinculades al cicle de l'aigua a nivell tant de districte com de país. L'adaptació i capacitat en l'ús de sistemes d'informació per a la gestió de recursos naturals i serveis públics constitueix un punt clau de l'actuació. Es desplaçaran a les zones de treball, al llarg d'aquest any, dos professors, dos estudiants de doctorat i cinc estudiants de grau, dels quals quatre realitzaran el Treball Final de Carrera en temàtiques d'interès per als programes.

Conclusions

De l'anàlisi realitzada i presentada parcialment en aquest document, podem concloure:

Sobre les accions a l'Àfrica

El percentatge de recursos econòmics i humans destinats al continent africà és clarament insuficient. És necessari prioritzar de manera explícita les activitats a l'Àfrica. Des de la Direcció del CCD proposem aconseguir progressivament que el 40% de les accions i dels recursos econòmics i humans es dediquin al continent africà. D'altra banda, cal incrementar els recursos totals destinats a cooperació amb aportacions provinents de les administracions universitàries i de les agències de cooperació per al desenvolupament.

Sobre la CUD

El paper de la universitat en cooperació per al desenvolupament. El veritable potencial d'acció i el valor diferencial de la universitat com a actor de cooperació radica en el coneixement, en la

ciència, en la tecnologia i, per això, cal articular la seva intervenció des d'aquests paràmetres. La universitat ha d'actuar com a tal, evitant assimilar-se a una ONG. La importància del paper de la universitat en el desenvolupament humà radica en les activitats de formació, d'informació, de recerca i de transferència de tecnologia. L'aportació de les comunitats universitàries en les activitats i accions de desenvolupament humà s'ha de produir a través de la participació en projectes impulsats per les organitzacions governamentals i les ONG, amb la única excepció de les accions de cooperació amb universitats i centres de recerca del Sud, on li correspon assumir un paper més protagonista i proactiu.

Docència: Cal impulsar activitats docents per tal de formar professionals de la cooperació internacional. En particular, en els ensenyaments tecnològics, i en tots aquells que incloguin la realització de pràctiques, és recomanable que aquestes es puguin dur a terme en el marc de projectes de cooperació per al desenvolupament. En les enginyeries, per exemple, és especialment interessant que s'hi puguin realitzar Treballs i Projectes finals de carrera. Cal proporcionar suport institucional i econòmic als estudiants per tal de facilitar aquest tipus de participació.

Recerca: És molt difícil aconseguir que grups de recerca amb capacitat i experiència decideixin dedicar part dels seus esforços a temes de Tecnologia per al Desenvolupament Humà (TDH). Per tant, és necessari aplicar mesures de discriminació positiva per impulsar aquesta dedicació, com ara convocatòries d'investigació específiques o el finançament de beques per realitzar tesis doctorals en TDH.

Transferència de tecnologia: En les convocatòries d'ajuts a projectes de cooperació cal donar prioritat a aquells en què hi hagi una aportació tecnològica rellevant, és a dir, que contribueixin a introduir en una comunitat o regió una tecnologia útil per a la població, amb capacitat per ser mantinguda pels mateixos beneficiaris de forma sostenible. La introducció d'una solució tecnològica la podem considerar rellevant si l'aportació des del Nord és imprescindible per falta de recursos humans preparats i disponibles per a accions de desenvolupament humà al Sud. Cal que es prioritzin les activitats amb continuïtat, amb una durada temporal mínima, sense caure en generació de dependències externes addicionals. I per últim, cal fomentar accions de diagnòstic, ja que la col·laboració d'especialistes de la universitat pot facilitar o millorar els processos i impactes de les activitats de cooperació per al desenvolupament.

Cooperació universitària: La cooperació universitària no ha de ser només unidireccional, en sentit Nord-Sud, s'ha de promoure també la cooperació en direcció Sud-Nord. En molts àmbits, el nostre professorat pot aprendre de les aportacions del personal docent i investigador de les universitats i centres de recerca del Sud. Les universitats del Nord, a més, poden actuar com a catalitzadores per fomentar la cooperació entre diferents universitats del Sud (cooperació Sud-Sud). Cal, a més de la cooperació tecnològica, actuar per a obtenir recursos econòmics que permetin reforçar les infraestructures de les universitats del Sud que es troben en una situació més precària.

Sensibilització: Per a facilitar i fomentar la incorporació d'estudiants i de professors al món de la cooperació per al desenvolupament i per canviar mentalitats i actituds, cal donar suport a les activitats de coneixement de la realitat i obrir finestres a les altres realitats.

Referències:

Memòries del CCD 1993-2006. Consultables a la web del CCD.

Codi de conducta de les universitats en matèria de cooperació al desenvolupament:

<http://www.upc.es/catala/la-upc/govern/bupc/hemeroteca/2006/b91/08-10-06.pdf>